

O vojnom informisanju

Pažnju švajcarske javnosti privukao je članak pod naslovom »Nova koncepcija o vojnom informisanju.«¹ Reč je o zanimljivoj polemičkoj raspravi o problemima vojnog informisanja, a neposredni povod za nju bio je članak »Razmišljanja o narodu i armiji« objavljen u istom časopisu. Očito je da dvojica autora dublje i svestranije razmatraju neka interesantna pitanja iz oblasti informisanja i komuniciranja u oružanim snagama svoje zemlje, koja su postala aktuelna tema današnjice, bolje reći savremena potreba i interes širih slojeva društva nego što je to nekad bilo.

Oružane snage u savremenom svetu sve su više i sve češće predmet pažnje informativnih službi i javnosti, pa čak i pojedina pitanja iz njihove unutrašnje organizacije. Razloga za to ima više, ali su dva osnovna: interesovanje za ukupnu borbenu sposobnost oružanih snaga kao osnovnog garanta nacionalne bezbednosti i, analnogno tome, zanimanje poreskih obveznika za trošenje namenskog dinara kojeg oni izdvajaju.

Polazeći od gornjih konstatacija, smatramo da će ova problematika i način njenog tretiranja od strane švajcarskih polemičara zanimati i naše čitaoce, pri čemu, naravno, treba imati u vidu suštinske razlike našeg shvatanja i prakse informisanja i komuniciranja u oružanim snagama.

Problem vojnog informisanja u švajcarskoj armiji načet je pomenutim člankom »Razmišljanja o armiji i narodu«, koji je izneo u javnost dosta primedbi i kritike za postojeću organizaciju, način i metod vojnog informisanja. Odgovarajući na taj napis, Henry Jean-Michel smatra da se sve rečeno o tom problemu može rezimirati u sledećem:

»Vi ste naširoko opisali sadašnje probleme vojnog informisanja. Međutim, predložili ste posle toga samo nabačenu skicu onog što bi trebalo preduzeti da se otklone slabosti, i to uglavnom u oblasti individualnog delovanja. Zašto niste sugerisali celovita i konkretna rešenja!?»

¹ Henry, Jean-Michel: Une nouvelle conception de l'information militaire, s. 56—79, Revue militaire suisse, 1977, februar.

Informisanje, politika informisanja i auditorij

Od svakodnevnog, običnog shvatanja do stručnog značenja, sadržaj pojmova varira, modificira se pa čak i potpuno menja. Zbog toga autor i smatra da je radi daljeg izlaganja i razumevanja najpre potrebno definisati, precizirati i utvrditi neka osnovna gledišta pojmovnog značenja informisanja.²

Informativno delovanje nastaje kao izraz odluke nadležnih organa, ili je posledica imperativne njihove obaveze. U prvom slučaju ono nastaje kao izraz brige i obaveze demokratskog informisanja javnosti, ili iz potrebe da se daje objašnjenje netačnih vesti i izlaganja, odnosno da se pruže dopunska objašnjenja koja su se pokazala neophodnim u razvoju određene situacije; u drugom slučaju ono može biti posledica zakonske obaveze (informisanje Parlamenta, njegovih komisija i drugih organa formiranih ad hoc) i službene potrebe. Pri tome, naglašava autor, *objektivno informisanje* znači precizno izlaganje činjenica uz neophodna stručna objašnjenja radi što pravilnijeg razumevanja informacija (vrste i metodi obuke, razni propisi, ciljevi i rezultati vežbi i manevra, uvođenje novih materijalnih sredstava itd.). Nasuprot tome, *subjektivno informisanje* se odnosi na razne komentare i mišljenja u vezi sa tumačenjem zvaničnih ili poluzvaničnih stavova (korisnost armije i neophodnost služenja u njoj, popularizacija vojnog roka i sl.). Prema subjektima kojima je informisanje namenjeno, postoji *unutrašnji* i *spoljni auditorij*.

Informisanje i komuniciranje

Da bi se shvatio savremeni pojam *komuniciranja* i time naglasio značaj problema, autor citira njegovo tumačenje iz studije »L'Avenir de la communication«.³

² Pod pojmom vojnog informisanja podrazumeva se skup raznovrsnih obaveštenja koja javno objavljuje Savezno veće, Savezno vojno ministarstvo i armija o vojnim delatnostima, a koja su namenjena bilo vojnicima (unutrašnje informisanje) ili stanovništvu uopšte, a ujedno i inostranstvu (spoljne informisanje) sadržaj tih informacija može biti specifičan i isključivo vojnog karaktera (objektivno i subjektivno informisanje), ali i »poluvojničkog: na primer, političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog karaktera, i to u onoj meri u kojoj su vojne delatnosti, od slučaja do slučaja, vezane s tim oblastima života.

³ Jacques Monnier, L'Avenir de la Communication, in Feedback 6, izd. ECL, Lausanne 1975, str. 37.

»Komuniciranje je čin kojim se nešto saopštava, kojim se uspostavlja veza, a izraz komunicirati, uzet u svom prelaznom značenju, znači: upoznati nekog s nečim, deliti s njim nešto, dostaviti, prenositi nešto, dok u svom neprelaznom značenju tumači vezu s nekim; svako komuniciranje predstavlja dva izdvojena subjekta, ali koji su u vezi, dodiru. Ta činjenica zahteva združivanje, spajanje nečega i nalazi svoju svrhu u susretu, pa čak i u nerazlikovanju adresanata i adresata — da upotrebimo izraze koji se koriste u teritoriji komuniciranja. Komuniciranje ne teži ničem manjem nego savršenoj saglasnosti sagovornika. Međutim, ono postaje problem u trenutku kada korišćenje zajedničkog dobra bude dovedeno u pitanje poništenjem društvenog dogovora.«

Dalje razmatranje autor posvećuje trenutnoj situaciji u vojnom informisanju, naglašavajući da će upravo ono u potpunosti potvrditi tačnost gornjeg citata. Zapravo, on razmatra gledišta koja se odnose na određeno vojno informisanje i njegovu politiku.

Neophodnost vojnog informisanja

»Malo je ljudi koji osporavaju neophodnost vojnog informisanja. Nije li to pitanje mode, s obzirom na to da se nalazimo u epohi informisanja? — pita se autor. Nesumnjivo, u nekim zauzetim stavovima ima elemenata snobizma, ali postoje i neki jaki razlozi koji se moraju uvažavati.

1. Biti informisan danas je pravo, čak i onda kada je sadržina informisanja neprijatna mnogim rukovodiocima. Pojava sredstava masovnog komuniciranja, zatim njegov razvitak poslednje tri decenije, nisu sveli svet na dimenzije jednog sela, već su navikli javnost da prima informacije svake vrste i iz svakog izvora, i to neposredno sa samog mesta izvora-događaja (treba se setiti prikazivanja odlaska na Mesec ili demisije Niksona...). Dešava se, dakle, neobična stvar: kako se sredstva masovnog komuniciranja koncentrišu u sve manji broj ruku i kako informisanje dobija vizu specijalnih stalnih dopisnika koji vrše obradu i selekciju vesti, tako se formira novo, neposredno i neobrađeno saznanje. Možda je ta situacija loša, ali je armija može samo konstatovati.

2. Tradicionalno informisanje je zamenjeno masovnim komuniciranjem. Pod udruženim dejstvom tehnoloških novina i zakona tržišne privrede, a takođe i pre svega pod uticajem čovekove potrebe za znanjem, izmenilo se i samo razumevanje informacije. Ukoliko je

manja vremenska razlika između događaja o kojem se izveštava i prijema informacije, utoliko se pre stvara nova predstava o svetu, predstava u kojoj preovlađuju elementi efektivnosti i iracionalnosti. Pojačano masom obaveštenja, to neposredno informisanje s mesta događaja vodi veoma oštrom smanjenju vremena za sređivanje informacija i izvlačenja iz njih onog što je bitno od strane onih koji ih primaju. Prema tome, kriterijumi za vlastitu procenu informacija zasnovani na zdravom razumu, ostaju zaboravljeni. Na taj se način formira parcijalna i nesistematična predstava o svetu u kojem danas živimo, a posledice toga su ogromne. Na primer, kada nadvlada impulsivno i nepromišljeno ponašanje, vladi postaje sve manje moguće da ostvari svoj globalni plan. Svakog puta kada se obraća narodu ona nekako više isprobava igru ruleta nego pravila igre koja treba da vladaju u demokratiji.

Percepcija informacija dobijenih posredstvom sredstava masovnog komuniciranja uslovljava neposredne i brutalne reakcije, koje ostavljaju malo traga u svesti pojedinaca, ali prave pustoš u sferi nesvesnog. Praktični zaključak te izmene je prost za armiju: novoj vrsti komuniciranja mora da odgovara nova politika informisanja, nov način prijema informacija i njihov nov sadržaj, a isto tako i nov način organizacije informacija i emisija.

3. Informisanje je zadatak vlade, pa makar to bilo samo u smislu polaganja računa narodu i njegovim predstavnicima ... o vojnim i drugim pitanjima. Još više je informisanje vladin jedini način da bar malo vlada u hiper-informisanoj sferi kakva je naša i način da dobije saglasnost za vođenje svoje politike. Hteli ne hteli politika informisanja je postala najvažniji instrument vlade u razvijenim društvima...

4. Informisanje je bitan zadatak armije jer je njena dužnost da stvori i obezbedi uslove i mogućnosti za potpuno izvršavanje svog prvog zadatka: odvrćanje eventualnog neprijatelja i odbrana teritorije. U strogoj hijerarhiji zadataka, informisanje prirodno zauzima drugo mesto kao što je to slučaj sa nastavom i vežbama. Međutim, u stvarnosti, prema vremenu, informisanje dolazi na prvo mesto, ispred svega drugog, jer nema obuke, vežbi i drugih aktivnosti koje ne počinju informisanjem.

5. Politika informisanja je neophodan instrument za rukovođenje armijom. Iz ranije pomenutih razloga, armija je prisiljena da koristi sredstva masovnog komuniciranja sa svim posledicama koje iz toga proizlaze. Najjednostavnija posledica je obaveza armije da upotrebi metode prilagođene svakoj novoj situaciji, jer u protivnom željena obaveštenja neće stići do onih kojima su upućena. U stvari, ovde

je takođe reč o tome da se pametno ovlada s efektivima kojima se raspolaže u svakoj situaciji. Kao i ratna veština, komuniciranje je, pre svega, strategija, a njen realizam i kvalitet su njeni odlučujući elementi. U ovoj oblasti ne bi trebalo da armija bude u zakašnjenju za jedan rat!

6. Postojanje i sprovođenje savremene i efikasne politike vojnog informisanja je uslov da armija preživi. Ta se misao nameće sama po sebi u trenutku kada vera u našu sposobnost odvrćanja i odbrane pada isto tako brzo i neočekivano kao što pada funta sterlinga! Svako poznaje korene i simptome te pojave, ali o njima postoje različita mišljenja... Svako ima i svoju neveliku ideju o stručnom leku koji treba propisati. Ali, bilo da se radi o jačanju naše protivtenkovske odbrane, o poboljšavanju naše trupne avijacije, povećanju broja oklopnih vozila, ili o naoružavanju naših vojnika savršenijim ličnim naoružanjem — očigledno je da će *samo jedna koherentna politika informisanja omogućiti da se zemlja ubedi u potrebu hitnog preduzimanja mera...*»

Kao dobar poznavalac švajcarskih prilika, pisac ousštava uvek isti prigovor protivnika sistema vojnog informisanja, prema kojima nije informisanje stvar armije jer je vlada jedino odgovorna za odbranu vojnih institucija. Prema tome, »to usko i potrebama ne prilagođeno shvatanje o potčinjavanju *političarima* samo uvećava dosta brojne teškoće s kojima se armija sukobljava prilikom izvršavanja svog zadatka.« I, nasuprot tome, podvlači autor, političke i vojne strukture moraju raditi odgovorno, svaka u svom domenu te delatnosti.

Sadašnja situacija vojnog informisanja

Prema Henry, ona je nezadovoljavajuća i u Švajcarskoj se ne bi moglo stvoriti mišljenje da postoji politika vojnog informisanja u savremenom smislu te reči. Doduše, mogu se, kako on kaže, konstatovati izvesne lokalne akcije, često vrlo dobro vođene, ali u isto vreme može se »pokatkad posumnjati u samo postojanje sistema i politike vojnih informacija«!

Ističe se da je veliki broj odgovornih starešina stvorio u Švajcarskoj armiji potpuno stereotipnu i sasvim prevaziđenu viziju o sredstvima informisanja i novinarima i da ta »skoro detinjasta predstava« šteti stvari koju oni žele da brane.

»S jedne strane, pojam informisanja ima u armiji negativne oznake. Informisanje nije bolje posmatrano ni od strane njenih najviših organa. S druge strane, mere informisanja koje je preduzimalo Savezno vojno ministarstvo često su žestoko kritikovane (s prvom ili ne, problem nije u tome) od onih istih koji su ih morali prihvatiti i preneti stanovništvu; to se odnosi u najmanju ruku na deo Švajcarske u kojem se govori francuskim jezikom«.

Naposletku, konstatuje se i odsustvo jedne globalne koncepcije o informisanju, »što na drakonski način ograničava broj i efikasnost prenetih informacija, a to može samo ozlojediti ljude koji rade na sredstvima masovnog komuniciranja i druge informatore i stvoriti kod njih uverenje da se radi o dvoličnom ponašanju«. S malom dozom rezerve autor kaže da su i direktive iz domena »štampe i informisanja« koje je slalo Savezno vojno ministarstvo imale ograničavajući karakter.

»Ipak, postoji jedna pozitivna stvar: kada vojno informisanje preuzmu oni koji su na izvoru događaja, ono prolazi vrlo dobro. Primeri za to su inicijative pojedinih komandanata jedinica i škola, koji ne zaziru od tih problema« — zaključuje pisac.

Vojno informisanje u Švedskoj armiji zavisi uglavnom od Odeljenja za informacije i dokumentaciju Saveznog vojnog ministarstva, koje je potčinjeno Upravi savezne vojne administracije.⁴ Između ostalih konstatacija takve organizacije, zanimljivo je da Generalštab kao odlučujući činilac u rukovođenju armijom jedino nema svoju informativnu službu i da je sadašnja koncepcija vojnog informisanja *jasno centralistička* (sva sredstva i snage su u Brnu). Prema mišljenju autora, prednosti takve organizacije su u mogućnosti neposredne kontrole i budžetskih ušteda, ali i dodaje:

»... Takve prednosti nam ne izgledaju odlučujuće. Šta više, imamo osećaj da one mnogo više proističu iz jedne čisto administrativne vizije problema informisanja nego što su rezultat traganja za maksimalnom efikasnošću u primeni politike komuniciranja. Nasuprot tome, nedostaci su brojni...«

Nabrajajući slabosti takve službe vojnog informisanja, autor naglašava nužnosti promena, njenog sređivanja i prilagođavanja savremenim uslovima i potrebama.

⁴ Odeljenje za informacije i dokumentaciju Saveznog vojnog ministarstva ima tri odseka: Odsek informacija (pododseci za nemački i francuski jezik), Centralnu službu dokumentacije i Saveznu vojnu biblioteku; osim toga, organi za nastavu i naoružanje imaju takođe svoju službu informisanja, a ima je i komanda protivvazdušne odbrane.

Već je rečeno kako vojnici i političari u oblasti informisanja moraju delovati zajedno, s tim da podele svoje oblasti delovanja i odgovornosti. Mислеći na tu podelu, autor je takođe već naveo neke razlike, vrste i svojstva informisanja, što mu je omogućilo da pređe na kriterije podele.

»Opravdanost i nužnost te podele je bitno. Mi ćemo to učiniti sa stanovišta stroge efikasnosti. Osnovni je princip prost: da bi maksimalnom intenzivnošću dostiglo svoj cilj, komuniciranje mora biti sprovedeno pod najboljim uslovima, najneposrednijim putem. Mnogobrojne činjenice suprotstavljaju se postizavanju tog cilja: množina jednovremeno prenetih obaveštenja, smetnje (materijalne i psihološke interferencije), neslaganje između početnog i krajnjeg sistema kodiranja (oblik i sadržaj su različiti) itd. Na sve te nezgode može samo malo ili nikako uticati onaj koji šalje obaveštenja. Uz to, svaki posrednik između pošiljaoca i primaoca ponaša se kao filter koji zadržava deo prenošene informacije i povećava verovatnoću deformacija, smanjuje kvalitet prijema, uvećava vreme prenosa i tako osiromašuje suštinu obaveštenja sve dok se od njega ne učini samo ljuska lišena svog sadržaja. Negativne posledice takvih uticaja lako su vidljive...«

Naravno, zbog svega toga i čitava funkcija komuniciranja dolazi u pitanje, a u krajnje negativnoj liniji ona prestaje da doprinosi postizavanju određenog cilja. Idealno bi bilo kada bi se ukinuo svaki posrednik, relej između *proizvođača* i *potrošača* informacija.

»To je nedostižno, ali pošiljalac informacije se može približiti njenom potrošaču uklanjajući u svojoj zoni uticaja nekorisne posrednike. Upravo u toj oblasti sadašnja organizacija vojnog informisanja mora biti prilagođena potrebama, utoliko više što se, iz razloga koji će nadalje biti pomenuti, vojna obaveštenja obavezno šalju preko preopterećenih kanala sredstava masovnog komuniciranja, dragoce-nih posrednika, ali ipak filtera! Jer, isto onako kao što je svako prevođenje izdaja, do te mere da ga je nemoguće razumeti, isto tako svako korišćenje sredstava komuniciranja dovodi do deformacija, i još gore, do *dezinformacija*. Više nego ikada vojno obaveštavanje ima potrebu da bude primljeno i shvaćeno. To je jedino moguće ako se ograniči broj posrednika, odnosno releja i ako se *maksimizuje* senzibilatorska snaga obaveštavanja. Ni u kakvom slučaju vojni sistem informisanja ne sme da učini neupotrebljivim svoja vlastita obaveštenja umnožavajući do mile volje nepotrebne filtere, nastale iz neke

suviše velike bojazni od podele odgovornosti. Istina je da podele odgovornosti podrazumeva i prenošenje kompetencija, dakle ostavlja izvestan prostor za inicijativu i slobodu delovanja, a to je ono što često izaziva strah u oblasti informisanja.

Analogno tome, proizvođač i pošiljalac informacija trebali bi se identifikovati u jednu ličnost, s tim što osnovno pravilo ostaje da se informacije prenose preko centralnih organa, a to je, prema autoru i *greška!* Prema njemu, švajcarska armija bi trebalo da raspolaže svojim vlastitim organima, decentralizovanim da bi mogla širiti svoja obaveštenja.

Henry zatim ima i svoje kriterijume za podelu informacija:

a) stepen *vojne specifičnosti* (razlikovanje između isključivo vojnih informacija i delimično vojnih);

b) stepen *objektivnosti* (razlikovanje karaktera informacija, koje mogu biti od čisto faktografskih do potpuno subjektivnih).

Na osnovu tih kriterija, dolazi i do podele informacija na četiri vrste:

- specifično vojne i »objektivne«;
- specifično vojne i »subjektivne«;
- delimično vojne i »objektivne« i
- delimično vojne i »subjektivne«.

Što se tiče nadležnosti, dve poslednje vrste informacija nisu u neposrednoj nadležnosti armije i Saveznog vojnog ministarstva, osim što oni sarađuju u pripremi onih obaveštenja koja se i njih tiču; jedino je prva vrsta informacija u nadležnosti armije, dok drugu (specifične vojne i »objektivne«) treba da preuzmu organi vlade.

»Prema takvom shvatanju širenja i nadležnosti »subjektivnih« informacija dužnost je, dakle, Saveznog veća ili Saveznog vojnog ministarstva, već prema vrsti i važnosti određenih informacija, da o njima brinu; a sve to za slučaj kada je informisanje službena obaveza. Prirodno, ovde se nemaju na umu i pogledi, komentari ili mišljenja vojnih lica koji mogu biti izraženi kao njihov lični stav.

I obratno, dužnost bi armije bila da sama informiše o svim problemima, specifično vojnim i »objektivnim«, i to pomoću postojećih organa ili organa koji bi se formirali. Međutim, informativna služba Saveznog vojnog ministarstva ne bi trebalo da nestane, već da jednostavno postane, sa dosta razloga, tumač i glasogovornik saveznog ministra vojske i Savezne vojne administracije, ali bi prestala da bude informativni organ armije.

Pisac potom konstatuje da je takva podela hotimično sumarna i da ona nikako ne isključuje saradnju između organa svih stepena

informisanja. Upravo obrnuto — saradnja je, prema njemu, veoma važna i poželjna, posebno za što bolje širenje obaveštenja od opšteg značaja.

Autor smatra da je takva podela nadležnosti u informisanju delimično ostvarena u Švajcarskoj armiji i da ona treba samo da se sistematizuje, a njene službe opreme odgovarajućim savremenim sredstvima. To je moguće postići tek kada se izvrši preciznija analiza cele te problematike, koja je ovim člankom samo ozbiljnije pokrenuta.

Zadaci armijskog informisanja

Odgovori na pitanja koji su to osnovni zadaci armijskog informisanja već je autor skicirao: čisto vojne informacije »objektivne« prirode, jasno nepolitičke a koje se tiču svih delatnosti armije, prvi je i osnovni zadatak; njihovo obrazloženje ipak ne isključuje oslonac na društvene, privredne, političke i etičke teorije, s napomenom da »ne smiju biti šampioni bilo koje stranačke i sektaške ideologije«.

Armijske informacije, naglašava pisac, ograničavaju se, dakle, na njihovu »Službu zajednici« i njihova je svrha da objasne i upoznaju javnost o zbivanjima u armiji, ali i ne da opravdavaju »na vidljiv način temelje te strukture, jer ništa ne treba da sprečava primaoca informacije da on izvuče i vlastite zaključke! To pravo, naime, pripada političkoj vlasti.

U osnovi, informacija treba da udovolji dvojakom zahtevu: —

a) — da ovlada celim područjem informisanja, da bude na njemu isto tako prisutna kao i informacije civilnih organa, pa i bolje ako je to moguće;

b) da svestranije i bolje predstavi javnosti lik armije.

Kako to postići i kome saopštiti armijske informacije? Autorov odgovor na to pitanje je sledeći:

»Kao i svaka institucija, armija treba da *pogodi* dva različita, komplementarna cilja: unutrašnje auditorije sastavljene od saradnika koji su u stalnom radnom odnosu i od ljudstva koje se povremeno angažuje (vojnici pod obavezom); spoljne auditorije sastavljene od građana zemlje (svih uzrasta), kao i svih onih koji armiju posmatraju i ocenjuju njenu vrednost za račun drugih sila«.

Na osnovu te sumarne podele, dalje se razmatraju samo informacije namenjene spoljnim, izvanarmijskim auditorijama, pa se konstatuje da su to dva osnovna:

a) sredstva i organizacije za unutrašnje informisanje (u zemlji) za koje već postoje relativno dobro definisani zadaci, i

b) informacije namenjene auditorijima izvan granica Švajcarske, posebne informacije koje imaju izrazito politički karakter, pa su, prema tome, u nadležnosti Saveznog vojnog ministarstva ili Saveznog veća, iako se pripremaju uz pomoć organa iz armije ali oni za njih ne snose odgovornost.

»Međutim — nastavlja autor — situacija u armiji je specifična. Koja se druga institucija, ustanova, preduzeće, može pohvaliti da ima tako heterogene unutrašnje auditorije i tako impozantnu manjinu spoljnih! Jer, švajcarski vojnik je pre svega građanin: on donosi sud mnogo češće kada je van nego kada je u armiji; on pripada armiji na temelju zakona i ne koristi relativnu slobodu odluka koje mu nudi civilni sistem. Najzad, on nije bez moći u odnosu na zajednicu čiji je član — njegova civilna prava omogućavaju mu da teorijski znatno utiče na njenu budućnost. To govori da podela auditorija na unutrašnje i spoljne nije tako prosta u armiji kao u civilnim sektorima«.

Sve to, prema piscu članka, znatno utiče na način na koji se daju obaveštenja. U vezi s tim, tri su osnovne karakteristike vojnih informacija:

— prvo: suprotno privatnom sektoru, armija ne može imati dve vrste informacija, jednu za unutrašnju i drugu za spoljnu upotrebu; moguća je samo jedna vrsta, i to ona koja mora biti primenljiva u svim okolnostima i u svim sredinama, pa sadržaj informacije, dakle, dobija posebnu važnost;

— drugo: data obaveštenja moraju istovremeno sadržavati elemente informacije i motivacije, za sve stepene auditorija, čak i kada mogu biti date posebne varijante od slučaja do slučaja;

— treće: ono što saopšti armija mora ostati u isključivom domenu činjenica, *primarne* informacije, a pravo komentarisanja pripada prenosnicima kao što su sredstva masovnog komuniciranja.

Naravno, postavlja se i pitanje: preko koga saopštavati armijske informacije? Smatra se da nije poželjno da armija razvija vlastita sredstva za masovno komuniciranje, osim onih nužnih koje zahteva priroda njenih aktivnosti i specifičnosti. Najkorisniji oblik unutrašnjeg komuniciranja, smatra autor, biće neposredni dodiri i razgovori starešina sa vojnicima, a armijska štampa dragoceno i tipično sredstvo vojnog informisanja.

»Ne dolazi u obzir da armija stvara organe informisanja izvan svojih zidova koji bi prenosili njenu misao i doktrinu, niti da ubacuju svoje ljude i sredstva masovnog komuniciranja radi ispoljavanja svog uticaja na njih...

Da bi informisala, armija mora voditi koherentnu politiku bez isključivosti, stvarno otvorenu i pozitivnu prema sredstvima informisanja, tj. takvu da može pomoći usmeravanju rada tih sredstava i njihovih nosilaca. Ko može bolje da izvrši taj zadatak od onih koji su na izvoru objektivne vojne informacije — starešine jedinica i škola svih stepena« — zaključuje autor.

Moguća organizacijska rešenja

U članku se navode tri koncepcije, koje se sukobljavaju kada je reč o konačnom obliku koji treba da dobije infrastruktura sistema informisanja, njegovo obezbeđenje. To su:

— koncepcija o jedinstvenom organu, centralizovanom na nivou armije koji bi radio za račun svih hijerarhijskih stepena;

— koncepcija o decentralizovanoj organizaciji kadrova koji bi radili u sastavu jedinica, štabova i škola, i

— koncepcija o decentralizovanom sistemu na lingvističkoj osnovi, koji bi funkcionisao kao podrška lokalnim i regionalnim jedinicama.

U dva poslednja rešenja, na nivou armije bi se organizovao centar za upravljanje i koordinaciju. Negativno mišljenje o centralizovanom sistemu autor je već izrazio, ističući da on ne bi bio nimalo u duhu društvene i kulturne raznolikosti zemlje i da bi bio u suprotnosti sa zahtevima švajcarskog sistema informisanja. Osim toga, bio bi »spor« kao »dinosaur«, kako to autor kaže.

Drugu koncepciju autor već prihvata i ona bi se sastojala uglavnom od institucionalizovanja te funkcije, zapravo od »oficira za štampu« u štabovima jedinica, kako je to u nekim drugim armijama. Prednosti tog rešenja vide se u tome što bi svaki puk (samostalni bataljon) imao stručno lice na samom izvoru informacija, što se može smatrati i suvišnom blizinom... Zbog toga se ta koncepcija može podvrći kritici iz sledećih razloga:

— opterećuje štabove novim radnim mestom i licem za koje se ne može pretpostaviti da će uvek imati dovoljno posla;

— zahteva stvaranje nove savezne službe koja bi morala obučavati, usmeravati i usklađivati rad tih kadrova, naravno, i kontrolisati rad »oficira za štampu«;

— u vreme kada se inače smanjuju efektivni armije, to bi priličan broj oficira odvojilo od borbenih dužnosti, i

— osetno povećava »neproduktivne« troškove, i to onda kada vojni budžet treba racionalno trošiti, za naoružanje, nastavu i borbene potrebe, koje uvek ostaju najvažnija briga.

Uz sve to, autor postavlja pitanje gde bi se našli ti kadrovi kad ih je malo u Švajcerskoj, a njihovo školovanje nije tako prosto i kratkotrajno.

Dakle, Henry se zalaže za treće rešenje, navodeći sledeće prednosti koje ono nudi: oslanja se na bitnu, lingvističku podelu zemlje i odgovara regionalnim kulturama Švajcarske; daje garanciju za takvo vojno informisanje koje će biti prilagođeno specifičnostima regionalnih sredstava komuniciranja, koji ni izbliza nisu isti u francuskom, nemačkom i italijanskom delu Švajcarske; centralizuje informisanje na pravom stepenu, omogućavajući mu da istovremeno odgovori lokalnim i kantonalnim zahtevima; blizu je izvora informacija, ali im ne pripada, pa mu relativna nezavisnost omogućava celovitije sagledavanje problema i daje nadu da će biti kvalitetnije; nudi sredstvima masovnog komuniciranja i drugim sredstvima informisanja jedinstveno informacijsko polazište za »objektivne« vojne probleme, kao i druge prednosti; napokon, ne zahteva formiranje razgranate organizacije s centralizovanom službom na vrhu, naprotiv, to rešenje traži lake i pokretne ekipe s malim brojem ljudi i manje finansijskih sredstava, što nije nebitno. Naglašava se i da bi to rešenje najlakše prihvatila sadašnja organizacija vojnog informisanja, s tim da mu se dade još konkretnija fizionomija.

Regionalni vojnoinformativni biroi

»Da bi se ostvario postavljeni cilj, mi, dakle, predlažemo preuređenje sadašnje organizacije informisanja, predlažući tri stepena:

1. — Službu za informisanje Saveznog vojnog ministarstva s manjim obimom nadležnosti nego do sada.

2. — Službu štampe i informisanja po sektorima (Generalštab, nastava i naoružanje), s tim da služba štampa i informisanja Generalštaba funkcioniše kao organ za koordinaciju informisanja na trećem stepenu.

3. — Tri regionalna vojnoinformativna biroa, u svakom lingvističkom području po jedan.

Služba koja je sada u sastavu komande protivvazdušne odbrane ostala bi i dalje, što opravdava stručnost i velike posledice koje podrazumeva njena aktivnost. Ipak, ta bi služba trebalo da predstavlja izuzetak, jer ne čini nam se sada opravdano uvoditi službu štampe i informisanja u sve rodove...«

Uloga i zadaci službi informisanja u Saveznom vojnom ministarstvu i u sektorima

Prema koncepciji koju autor izlaže i objašnjava, služba informisanja Saveznog vojnog ministarstva ostala bi ono što je i do sada bila — tumač i glasogovornik vojnog ministra i načelnika Vojne administracije, kompetentna za sva pitanja iz domena »subjektivnih informacija«. Možda se to gledište, naglašava autor, i ne bi dopalo visokim vojnim starešinama, pogotovo što smanjuje njihove prerogative. Ali, isto tako, ne bi bio mali posao preuzeti obavezu političkog informisanja iz nadležnosti tako značajnog organa kao što je Savezno vojno ministarstvo, odnosno izlagati i objašnjavati intencije ljudi koji njime rukovode, analizirati i objašnjavati politiku koju oni sprovode.

Organi u sastavu Generalštaba, u sektoru za nastavu, sektoru za naoružanje i u Komandi protivvazdušne odbrane imali bi zadatak da informišu o opštim, zajedničkim aktivnostima i da budu tumači politike ustanova (komandi) čiji su oni organi, oslobađajući tih obaveza regionalne vojnoinformativne biroa, ali održavajući uvek vezu s njima.

Zadaci regionalnih vojnoinformativnih biroa

Ističući da termin »Vojnoinformativni biro« je samo uslovan u njegovoj raspravi, autor članka nabraja globalne zadatke koje bi oni izvršavali. Prema njemu, ti zadaci bi bili sledeći:

1. — Olakšati rad novinara profesionalaca ili amatera na zadacima informisanja o armiji. U vezi s tim, njima se ukazuje na izvor podataka vojnog karaktera, mesto i način korišćenja dokumentacije i fotografija, kao i način uspostavljanja neposrednih kontakata sa armijskom sredinom koja ih zanima.

2. — Pružanje stručne pomoći komandantima jedinica, načelnicima vojnih škola i drugim vojnim organima; u tom cilju ukazuje im se na informacije za koje su zainteresovana masovna sredstva informisanja, a koja su im dostupna (prema stepenu tajnosti vojnih

podataka), pomoć u pripremanju informativnog materijala (službena saopštenja, članci, informacije i dr. sa potrebnim objašnjenjima), slanje informacija sredstvima masovnog komuniciranja (administrativni poslovi kao što su spiskovi, podaci, imena, adrese i dr.), organizacija konferencija za štampu, uspostavljanje kontakata i saradnje sa novinarima, praćenje preduzetih akcija, davanje ispravki, dopuna, komentara i sl.

3. — Održavanje odnosa i širenja saradnje sa sredstvima masovnog komuniciranja, uz puno uvažavanje njihove slobode izražavanja i pristupa problemima.

4. — Upoređivanje i analiziranje objavljenih informacija vojnog karaktera i sistematsko praćenje aktuelnih zbivanja u pojedinim oblastima.

5. — Kada je to neophodno, davanje ispravki i demanta netačnih informacija, s uvažavanjem prava prigovora, odgovora i polemike.

»Prirodno, regionalni vojnoinformativni biroi morali bi biti u neprekidnoj vezi sa centralnim organom u armiji, kako bi se informacija mogla p o p e t i do najviših instanci i Saveznog vojnog ministarstva« — zaključuje autor.

Organizacija i funkcionisanje

U svojim razmišljanjima o tom pitanju, pisac članka naglašava potrebu da vojnoinformativni biroi treba da se odlikuju gipkošću i operativnošću, da imaju mali broj, ali zato veoma stručnog osoblja i da treba u svakom pogledu (posebno u pogledu budžetskih zadataka...) da budu pod nekom većom hijerarhijskom organizacijom. Smatra takođe da je danas realno prići takvoj organizaciji vojnog informisanja, pogotovo što ona ne bi mnogo koštala.

Prema veličini i drugim osobinama, svako regionalno područje za koje autor predlaže po jedan vojnoinformativni biro, je različito.

»Sigurno je da se potrebe nemačkog dela Švajcarske razlikuju od potreba njenog francuskog dela. Ali, može se uzeti kao maksimum 8 — 10 ljudi...«

Za francuski deo Švajcarske daje se i konkretan predlog organizacije vojnoinformativnog biroa. Načelno, ona bi obuhvatala: direktora ili šefa biroa, jednog pomoćnika i zastupnika, jedno odgovorno lice za administrativne poslove i jednog do dva kancelarijska službenika, naravno, i odgovarajuća sredstva i opremu.

Kao osnovni preduslov za taj poziv navodi se sposobnost, darovitost za komuniciranje i uspostavljanje uzajamnog poverenja sa sredstvima javnog informisanja i komuniciranja. Prirodno, saradnici dobro poznaju ta sredstva i zahteve komuniciranja kao što su brza obrada informacija, prenošenje, uticaj na događaje i drugi. S druge strane, oni treba dobro da poznaju armijsku strukturu i da s ljudima u njoj održavaju dobre odnose. Kako nisu uvršćeni u »gornje slojeve« društva, ističe autor, niti imaju konkretna zaduženja u političkim i vojnim sredinama, saradnici imaju punu slobodu mišljenja i objektivnan pristup informisanju.

»Direktor je angažovan u birou pola ili četvrt radnog vremena... zadržavajući svoju raniju aktivnost. To očigledno pretpostavlja da se od njega zahteva da upravlja svojim biroom, a ne da se optereti izvršnim poslovima, kao i da taj rukovodilac bude dobar stručnjak za probleme informisanja i komuniciranja, ali ne i profesionalni izveštač — novinar. Dakle, ne sme da se javi iskušenje, a ni prosta pretpostavka o favorizovanju nekog sredstva ili nosioca informacije, nekog preduzeća. Više nego o načelnom pitanju, ovde se radi o poverenju koje regionalni vojnoinformativni biro treba da ima« — zaključuje autor.

Takođe se smatra da taj rukovodilac ne treba da zavisi u potpunosti od neke administracije, već da prema njoj ima određenu slobodu, te da mora biti dinamična ličnost. Jer, taj položaj neće biti stalan. Rukovodilac biroa će kroz nekoliko godina biti iscrpljen radom, izgubiće efikasnost, a možda i poverenje, pa će morati biti zamenjen... S vojničkog stanovišta, direktor biroa je oficir koji dobro poznaje sve vojne probleme i probleme informisanja i na to mesto se postavlja jedino na osnovu tih kriterijuma, a to se sve u gotovo istoj meri odnosi i na pomoćnika-zamenika. Gotovo je sigurno da takve profile ljudi neće biti lako naći, ali se pri tome može računati i na kandidate iz rezerve, građanstva.

Funkcionisanje, potčinjenost i kontrola

Materijalni izdaci takve službe informisanja zahtevaju dublju i svestraniju procenu, što nije predmet rasprave. Ali, svakako je zanimljiv zaključak koji autor daje:

»Ono što je sigurno: dobro funkcionisanje svakog regionalnog vojnoinformativnog biroa zavisice od stepena inicijative ljudi koji u njemu rade. Ukoliko inicijativa starešina bude više sputavana, utoliko će biro biti manje efikasan...«

Govoreći o potčinjenosti i kontroli, pisac članka izražava sledeće mišljenje:

»Jedna centralna služba očigledno mora usklađivati napore regionalnih vojnoinformativnih biroa i redovno dobijati izveštaje o njihovom radu. Prema našem mišljenju, taj zadatak se poverava Službi za informisanje Generalštaba, koju treba stvoriti... Načelno, ta centralna služba bi imala tri osnovna zadatka:

- informisanje o svemu onom što se odnosi na Generalštab, osim informisanja za koje su zadužene odgovarajuće službe drugih organa (za nastavu, naoružanje i komanda protivvazdušne odbrane);

- usklađivanje poslova regionalnih vojnoinformativnih biroa na nacionalnom nivou;

- praćenje aktivnosti regionalnih vojnoinformativnih biroa i upoznavanje s njima pretpostavljenih vojnih starešina, s obzirom da je nadležnost svakog od njih ograničena na određeno područje.

Ta bi služba, dakle, imala ulogu centra koji bi osiguravao horizontalnu i vertikalnu vezu između regionalnih vojnoinformativnih biroa, službi za informisanje i vojnih organa«.

Upotreba u mobilnom stanju armije

Pisac članka razmatra i takvu pretpostavku: šta bi bilo sa biroima u slučaju mobilnog ili ratnog stanja u Švajcarskoj, i daje odgovor.

»Čim armija bude mobilisana ili stvarno upotrebljena, oni (biroi, prim. B.M.) gube prvobitnu funkciju i u šta se tada mogu pretvoriti? Na primer, u *transmisiju* između komandnih organa armije i stanovništva sa zadatkom da doprinesu održavanju morala u pozadini, obezbeđujući infrastrukturu za informisanje i preduzimanje pojedinih akcija. Mobilizacija jedinica 1939 — 1945. godine pokazala je važnost tih akcija... Tada bi se mogla planirati samo jedna organizacija informisanja i propagande, koja bi jednovremeno ostvarivala civilne i vojne planove, s tim što bi, prirodno, tu koncepciju trebalo razraditi...«

Henry Jean-Michel, solidan poznavalac problematike vojnog informisanja u svojoj zemlji, na kraju polemičke rasprave, daje dosta sublimaran zaključak, čak sa imperativnim naglaskom. Između ostalog, on glasi:

»Vojno informisanje mora biti poboljšano i prošireno. To je važan uslov za *preživljavanje armije*. Da bi se postigao taj cilj, potrebno je koristiti nova sredstva i novu organizaciju, s tim što i jedno i drugo mora biti savremenije i bolje prilagođeno od sredstava i organizacije u sadašnjoj situaciji...

Međutim, mi nemamo pretenzije da smo jedini nosioci istine. Ako ovo izlaganje doprinese da se podstakne neophodna rasprava o boljem vojnom informisanju, onda je ono u punoj meri izvršilo svoju ulogu i odgovorilo na prave prigovore«.

Što se našeg zaključka tiče, a verujemo da će se s njim i čitaoci složiti, o vojnom informisanju čije značenje ovom prilikom možemo usvojiti kao uslovno, bilo je kod nas malo reči, pa ovaj prikaz uto-liko ima više opravdanja.

M. B. D.